

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

די היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

(כב) וענ' אי' באלמנותיו. ויגורו חתולים בארמנותיו וענ' כמו וענת' שמה הושע (צ') ומעונותיו טרפה (נח' ג'). ויש לפרש עוד וענה לשון עניית קול: ותנים. יענו בהיכל עונג שלהם: וישיה. ימי טונחה לא ימשכו כי כנר הינטקו ישראל (ירמיה כ"ט) לפי מלאת לבבל שנעי' שנה אפקיד אחנס וחות' פקיד' על ידי בורש מלך פרס שיטול המלוכה מכלל אחר דריוש המדי כי שניהם מדי ופרס נתחברו עליהם והתנו כיניה' אי' מינן מלכני מניינו הפרכי:

(כג) וענה אים באלמנותיו ותנים בהיכלי ענג וקרוב לבוא עתה וימיה לא ימשכו:

י ד

(א) כי ירחם יהוה את יעקב ובהר עוד בישראל והניהם על אדמתם ונקוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב:

י ד (א) כי ירחם ה' את יעקב. לשמור להם הנטחזת גאולתם מיד בבל: ובחר עוד בישראל. לעתיד יגאל' גאול' שלימ' ונספחו. ונוספו וכן ספחני נא (שמואל א' ב') וכן מהסתפת בנחלת ה' (שם כ"ו). (ב) והתנחלוס. יהיו ננחלי' מהס וכן והתנחלת' אותם (ויקרא כ"ה): ורדו. לשון רידוי ונגיש' כמו לא חרדה נו (שם): (ג) ביום הניח ה' לך. לישראל הכתוב מדבר: מעלכך ומרגזך. שעלכך והרגזך מלך בבל ובראותך מפלתו ינוח לך כי תלא חפשי: מדהנה

(ב) ולקחום עמים

והביאום אל מקומם והתנחלוס בית ישראל על אדמת יהוה לעבדים ולשפחות

והיו שבים לשביהם ורדו בנגשיהם: (ג) והיה ביום הגיית יהוה לך מעצבך ומרגזך ומן העבדה הקשה אשר עבד-בך:

ב א ו ר

(כב) וענה מענין הרמת קול. אים, שם חיה מחיות המדבר (רד"ק), ויהיה אי כמו עיי השדה בחילוף עי'ן באל"ף, והרב חר"ג, היינענדעם געטהיער" ויהי' אי מענין תאניה ואניה שענינו יללה. והראש"ע פירשה הרבוי מן איה, כמו איה ודיה. ושנעים הזקנים ה גמיקו אים, עועולסלענ" טויערן" והיא חיה דמיונית (חיון פאבעוהתפטעס טהיער) כנודע, אשר ממחניו ולמעלה יש לו דמות אדם ולמטה מהם דמות סוס או חמור. והזכס געועניוס השתדל לסקור על טעם ההעתקה הזאת. ולי נרא' ששאנו, שהחמור נקרא כן לפי שקילו דומה להבנת, חיי" או "חיי". באלמגחיו,

(כו) עם קרישט היילענדעם געטהיער אויף ווינען טרוי-
ערויטצען,

אונד שאקאלע אין לוסטפאלאסטען,
נאָה העראַז צו ריקצען איוט איהרע צייט,
אונד איהרע טאָגע וועררען זיך ניכט פֿערצאָגען.

יד

(א) דען ערכארמען ווירד זיך דער עוויגע יעקב'ס,
אונד האט וואַהלגעפֿאללען פֿערנער אַן ישראל,
ער זעטצט זיא וויעדער איין אין איהר לאַנד;
עם געוועללט דער פֿרעמדלינג זיך צו איהנען,
זיא שליעסען זיך אַן דעם הויזע יעקב'ס.

(ג) עם געהמען זיא פֿאַלקער אונד ברינגען זיא אַן איה-
רען אָרט,

אַבער עם איינגעט זיא זיך צו, דאַן הווי ישראל'ס,
איים לאַנדע דעם עוויגען אַלס קנעכטע אונד מאַגדע;
אונד זיא וועררען געפֿאַנגען געהמען דיא זיא געפֿאַנגען,
גען היעלטען,

אונד העררשען איבער איהרע דראַנגער.

(ג) ווען איינסט אַן יענעם טאַגע רוהע שאַפֿפֿט דער הערר דיר,
פֿאַן דיינעם יאַממער אונד דיינעם שטורמע
אונד פֿאַן דעם שווערען דיענסט,
דער פֿערריכטעט וואַרד דורך דיר;

יד

יד (א) כי ירחם, לדעת הראשׁוֹע יהיה טעם כי כמו אז באשר תלכד בבל אז ישלח
כורש רגלי ישראל למפּאֵי, והרב תרגם בדעת הרד"ק שהוא כמשמעו לנחיתת טעם,
בעבור זאת יפיל ה' את גאון כשדים לפי שירחם ה' את עמו ויקח נקמתו מאויביו.
והניחם, כמו שתרגם יונתן וישרי נון, ונוח וינת ענין אחד להם, וכמה מלות שהביא
הרד"ק גם בשם ינח וגם בשם נוח (עיין שם). ובלוה, כמו שנאמר (למעלה ב' ב') ובהרו אלו
כל הגוים וגו'. (ב) ולקחום, יבאר באיזה אופן יספחו אל בית ישראל, כי המה יביאום אל מקומם
ושם יהיו לעבדים ולשפחות להם. והראשׁוֹע אמר: והטעם כי כאשר יראו שכורש יבדל לישראל
ינקשו להיות עבדים לישראל, ע"כ, ותהיה לדעתו הו"ו של והתנחלים במקום בעבור (עיין
מכלול), והענין כי כל כך יהיה עם ישראל נכבד בעיניהם עד שיעזבו את ארץ נחלחם להיות
עבדים בארץ נכריה, ועי"ז יהיו ישראל טובים לאזניהם וגו', הפירוש הזה נכון בעיני, וכן
תרגם הרב נ"י. והנה יפה העיר הרד"ק כי היעוד הזה לא נחקיס כלל בימי עולי בבל,
ואדרבה היו שיטני יהודה רבים כמפירש בעזרא ונחמיה, ואמר שהבטחה הזאת היא באמת
רק לאחרית הימים לעת ישלח ה' משיח לדקנו. וע"פ דרכי כי יעודי הנבואה לפעמים ע"ד
תנאי אין כאן מקום לטענה. (ג) אשר עבד בך, הרב תרגם באלו כתוב עבד ממך, כי
הוראות הנב"ת והמ"ס שחדמות, (עיין מכלול), ואמר הרד"ק ובא עבד בל"ז אף שעבודה
נקבה, כי רובה לומר ענין העבודה, וכן יעשה מלאכה (שמות ל"א ט"ו). ולדעת ידידי
החכם מהר"ם גהרדמאן אין צורך למלות שום חסרון כי היא אמר ח"ל: יש פעלים רבים
בלש"ן עבר אשר השם הנל אחריהם איננו נקשר ביחס הפעול כי אס ביחס זולתו וכלל זאת
אס השם הזה הוא הנושא יבוא הפעל נשואו בנין פעול והשם עלמו יבוא עם יחוסו במקדם
ד"מ שרש קצ"ר השם אחריו נקשר עם נב"ת כמו העד בעם (שמות י"ט כ"א) ומלינו מסנו
והועד בנעליו (שמות כ"א כ"ט) ונמיהו הרבה, וכן הענין פה אשר עבד בך באלו כתוב אשר
עבדתי וסבן, עכ"ל.

(ד) וְנִשְׁאַתַּת הַמֶּשֶׁל הַזֶּה
 עַל־מֶלֶךְ בְּבַל וְאָמַרְתָּ
 אֵיךְ שָׁבַת נִגְשׁ
 שְׁבַתָּה מִדְּהַבָּה:
 (ה) שָׁבַר יְהוָה מַטֵּה רָשָׁעִים
 שִׁבְט מִשְׁלִים:
 (ו) מִכָּה עַמִּים בַּעֲבָרָה
 מִכַּת בְּלַתִּי סָרָה
 רָדָה בְּאֶף גּוֹיִם
 מִרְדָּף בְּלִי חֶשֶׁךְ:
 (ז) נָחָה שְׁקֵטָה כָּל־הָאָרֶץ
 פִּצְחוּ רִגְוָה:
 (ח) גַּם־בְּרוּשִׁים שָׁמְחוּ לָךְ
 אֲרֹזֵי לְבָנוֹן
 מֵאֵז שְׁכַבְתָּ
 לֹא־יַעֲלֶה הַכֹּרֶת עֲלֵינוּ:
 (ט) שְׂאוֹל מִתַּחַת רִגְוָה לָךְ
 לִקְרֹאת בּוֹאֵךְ
 עוֹרֵר לָךְ רִפְאִים
 כָּרְעוּדֵי אֲרֶץ
 הַקִּים מִכְּסֹאוֹתָם
 כָּל מַלְכֵי גּוֹיִם:
 (י) כָּל־כֶּסֶף יַעֲנוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיךָ
 גַּם־אַתָּה חֲלִיתָ כְּמוֹנוּ
 אֵלֵינוּ נִמְשַׁלְתָּ:

(ד) מדהבה - לשון מרבית
 גאווה ומשא כבוד ורבותיו
 דרשו האומרי' שדוד והבא:
 (ה) שבר ה' מטה רשעים
 שהיה מנה עמים בעברה:
 (ו) מרדף בלי חשך - מורדף
 כל גוי וגוי על ידו בלי חשך
 עלמו מרדו' וסדל' אחר כל
 אומה ואומה: (ז) פלמו רנה.
 זאת הרג' פלמו נחה שקטה
 כל הארץ: (ח) גם ברושים
 שמחו - אף שלטונין חדיאו
 שמחו על מפלחך:
 (ט) לקראת באך - בשחרר
 לגיהנם ומה היא הרגזה
 לעורר לקראתך: רפאים -
 ענקים השוכני' שם עתודי
 ארץ - הנחוב מושלם לפרים
 ולפרות ולעתודים כמו
 (תהלים כ"ב) כי סכנוני
 פרי' ובמו (עמוס ד') פרות
 הבשן אשר בשומרון ובאן
 מושלם לעתודים: הקים -
 השליח: מכסאותם שנגיבה'
 כל מלני גוים: (י) גם אתה
 חלית כמונו - תמיהים לנו
 איך באת עליך רעה שגם
 אתה נחלית להיות כמונו
 למות:

השית

ב א ו ר

(ד) ונשאת, כאשר שם
 המליץ (לגיל פרשה י"ב)
 שירת מודה נפי גא לי ה'
 כן ישים עתה נפיהם שיר
 התליללת על מלך בבל.
 מדהבה, רבו המפרשים
 בנאור המלה הזאת, יש
 שקראו מ ר ה ב ה ב ר י ש
 והוא מן ר ה ב ש הוא
 לשון גאווה ובאון (עין רש"י
 ויונתן), ולדעת הראב"ע
 הוא מן ד ה ב (שהוראתו
 זהב בארמית) ותהי' הכוונה
 על זהב המס שהיו נותנין
 כל הארכות למלך בבל,
 ואז הוא עומד מכוון לעמת
 שבת כו ג ש, כייען שסר הנוגש סר עול המס מעליהם, כן יראה לי כוונת הראב"ע, וכן פתר הרד"ק
 אך שלדעתו יהיה מ ד ה ב ה תאר לנבל שהיא בעלת זהב. והרכ המחרגם אקז בפירוש אקז

הורר

הורר
 שבת כו ג ש, כייען שסר הנוגש סר עול המס מעליהם, כן יראה לי כוונת הראב"ע, וכן פתר הרד"ק
 אך שלדעתו יהיה מ ד ה ב ה תאר לנבל שהיא בעלת זהב. והרכ המחרגם אקז בפירוש אקז

(ד) דאן ערהעכסט דוא דיעועם שאפטטליער,
איבער דען קאניג בכל'ס אונד שפריכסט:
הא, וויא פויערט דער בערראנגער,
עם הארט נון אויף דיא קוואלערייא,
(ה) צערבראָצען האַט דער הערר דען שטאַב דער פֿרעפֿלער,
דען צעפטער דער טיראָנגען.
(ו) דער דאָ שלוג דיא פֿאַלקער אין וואוטה,
מיט שלאָגען אָהנע אונטערלאַס,
דער דאָ בעהעררשטע אין צאָרן נאַציאָגען,
מיט פֿערפֿאַלגונג אָהנע איינהאַלט.
(ז) עם רוהעט, ראַסטעט דיא גאַנצע ערדע,
זיא ברעכען אין יוכעל אויס.
(ח) אויך דיא ציפרעסען פֿריווען זיך אָב דיר,
דיא צערערן לבנון'ס:
„זייט דוא דאַרניעדער ליענסט,
„צטייגט קיין צערשטאַרער הערויף צו אונז.“
(ט) דאָו שאַטטענרייך אונטען טאַכט דיר צו,
ענטגעגען דיינער אַנקונפֿט,
שרעקט אויף אָב דיר דיא שאַטטען,
אַללע מאַכטיגען דער ערדע,
שטאַרט אויף פֿאַן איהרען זיטצען,
אַללע קאַניגע דער פֿאַלקער.
(י) זיא אַללע פֿאַללען אין אונד שפרעכען צו דיר:
„אויך דוא ביזט פֿערגאַנגליך זאָ וויא וויר,
„אונז ביזט דוא גלייכגעשטעללט? —“

מחנמי העמים, שהחלף
החלף נה"א ושעורו
מדאבם והוא מענין
דאטון נפס. (ה) שבר ה'
מוסנעל שנת נוגש, שנת
נוגש לפי ששבר ה' וגו'.
(ו) מכה, הנוגש מכה בשנת
עברתו וכאש' בארנו. מכה,
אמר ברד"ק שהת"ו תחת
ה"א וכו' למכה בלתי סרה,
ע"כ. וישגס לפרש בחסרון
סומך מה (ונשמע להשוות
הדלתות) כמו ושברת ולא
מיין (להלן נ"א כ"א) (עיין
מכלול). מדרף, עיין רש"י,
כדכריו כתב גם ברד"ק,
יש מהמעתיקים שרלו
לקרוא מרהף, והלא יתכן
לנו האזיקים במסורה,
ויותר טיב הוא לאשר שכל
הפעול חמירת הפועל,
ושעורו מרהף, כאשר
מלאנו בתכלה שד"ה
(תהלים קל"ח') תמורת
השודד, וניולא בו.
וקלת מחנמי העמים
אשרו שחלף ת"ו כפ"א
(כי ככתבי ימים תמונת זה)
וכ"ל מרד"ת, והביאו
ראי' מהעמק' יונתן שתרנ'
מפלה בתקוף עממין מפלה

הי

ולא מנע, ובאמת כי לפ"ו תהייה הדלתות מכוונות ביחד שאת כאשר יבין כל משביל
דרכי המליכה, אולם יען אנתני לא נחליף ולא נמיר רק ע"ס האסורה, לזה נחר הכב המתרגם
בפירוש הראש"ע שאמר שהיא ציוני הפעול כמו שס, ושעורו נודה במורדף בלי חשך.
(ז) שצחו רנה, הנוון אמלות כל הארץ עולים ויורדים בו: נחה שקטה כל הארץ,
כל הארץ פלתי רנה, ונא הפעל פלתי נכנים, כי הנוונה על יושבי הארץ בידוע.
(ח) גם ברושים, אשר לא לנד שאנשי חבל ירועו במפלת מלך בכל אהל גם הלמחים ישמחו
לזאת ויאמרו מאז שנתנו וגו', והענין כמו שכתב הראש"ע, ח"ל: והטעם שהיה מזה לכרות
ארזים וברושים לעשות מהם מלור וסוללה, ע"כ. (ט) שאול טחחח, כאשר תרוע ארץ
ומלוכה במחך, כן בהיפך תרגו שאול בנואך שמה, ולא כי יפחדו ממך הרפאים השוכנים
שם, כי הלא המה רק בו יבחו לך וילעגו עליך, אך יחדו כי לא יפחדו בחברתך. והנה
פעל רגזה עימד במקום שנים, כי שעורו: שאול מתחת רגזה לך, רגזה לקראת בואך.
עורר, באלו שאול תעורר את יושביה ללאת לקראתך (ושאול הוא שם מאותף לזכר ולנקה),
באלו תאמר השאול אליהם: לאו וראו כי זה האיש אשר הרעית את הארץ בגאווה — הנה
זה בא אליכם. — כל עתידו ארץ, וקראו המלכים עתודים לפי שהם מוליאים ומביאים את
העם לפיכך נמשלו לעתודים לפני הלאן המנהיגים את העדר (מדברי הרד"ק). הקים
מכסאותם, כי לאמות הגוים בימים ההם הושמו גם בשאול כסאות למלכי ארץ ומושל תבל,
ואף שהנביא יטיף מלתו לישראל, הנה ידבר כפי חקיאצונת ודת עם יב"ל. וכן כתב הראש"ע,
ח"ל: ויתכן היות מנהג הנבלים לאום כסאות נקניו מלכים. (י) אלינו במשלח, יפה

(יא) המית נבליך . נבלים
 וכנורות שהיו מזמרים
 לפניך . ויש לפתור המית
 נבליך המיית בני נבל עושי
 נבלה שנחילותיך ומדומה
 אני שנמסור הנדולה מיצר
 את זה ואת זמר נבליך (שם
 ה') באל"ף ב"ת של ב'
 לשונות: (יב) הילל בן שחר.
 כוכב הנונה המאיר אור
 בכוכב הנוקר זו הקינה על
 שרה של נבל נאמרה שיפול
 משמים: נגדעת לארץ. אתה
 נבוכדנצר שהיית חולש על
 גוים מטיל גורל עליה' על
 המלכים מי מהם ישרחך
 ביום פלוני ומי ביו' פלוני.
 ורבותינו דרשוהו שהיה
 מטיל גורל על המלכים
 למשכן זכור: (יג) ממעל
 לכוכבי אל . ישראל: בהר
 מועד. הר שהכל מתועדים
 שם הוא הר ליון: בירכתי
 לפון. בעזרה מקום שנבחר
 בו ירך הלפוני בענין שנאמ'
 (ויקרא א') על ירך המזבח
 לפונה: (יד) אעלה על
 במתי עב. איני כראי לדור
 עם בני אדם אעשה לי עב
 קטנה באויר ואשב בה.
 יונתן מירגס אסק עלוי כל
 עמא:

ישגיחך

(יא) הוֹרֵד שְׂאוֹל גְּאוֹנֶךָ
 הַמִּית נְבָלֶיךָ
 תַּחֲתֶיךָ יַצַּע רַמָּה
 וּמִכְסִיף תְּהַלְעֶה:
 (יב) אֵיךְ נִפְלְתָ מִשָּׁמַיִם
 הֵילֵל בֶּן־שַׁחַר
 נִגְדַעְתָּ לָאָרֶץ
 חוֹלֵשׁ עַל־גּוֹיִם:
 (יג) וְאַתָּה אִמְרַתְּ בְּלִבְּךָ
 הַשָּׁמַיִם אֵעֲלֶה
 מִמַּעַל לְכּוֹכְבֵי־אֵל
 אֲרִים כְּסִאֵי
 וְאֲשַׁב בְּהַר־מוֹעֵד
 בְּיַרְכְּתֵי צְפּוֹן:
 (יד) אֵעֲלֶה עַל־בְּמֹתַי עֵב
 אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן:
 (טו) אֵךְ אֶל־שְׂאוֹל תּוֹרֵד
 אֶל־יַרְכְּתֵי־בּוֹר:

דאין

ב א ו ר

העיר החכם געועכיוס, שנפי הנראה הממים לא דברו יותר, זמן פסוק י"א. המה טוב דברי
 המשל אשר ישאו עם ה' על מלך נבל, כי איננו נכון שישים המליץ דברים רבים נפי רפאים.
 (יא) המית נבליך, כלומד גאוניך ומשום לבך ירדו עמך שאולה, כלו ואנס. ואם זה המשל
 על נבוכדנצר כנראה מהענין, וכאשר פירשו חז"ל, הנה יש לנו לאמר שכוון הנביא פה על
 הכלם שעשה נבוכדנצר (אלדעת חז"ל עשה דמות עצמו לאולה, ועיין בנאורי לספר דניאל
 פרשה ג') וזה היה תכלית גאה וגאון, ועל זה אמר גם המית נבליך, כמו שנאמר שם
 (פסוק ה') בעידנא די חשמעון קל קרנא וגו', ואמרו שעתה גם כלמו נבזה הוא וקולות
 השירים בעת עבודתו יחדלון כי ירד אחרינו כל נבדו. חחחך, תחת שהיית סרוח עלי מטות
 שן מכוסה בצנדי משי, הנה עתה ילועך רמה ומכסך תולעת. (יב) הילל, רב המפרשים
 סתרו לשון הארה וזהו, מענין בה לו נרו עלי ראשי (איוב כ"ט ג'), ויש שפרשו מענין
 זללה, כל מר אתה בן שחר תיילל ותקוין כי נפלת משמים ונגדעת לארץ. ולדעת הרב
 המחונם יוכן זה בתקרון וי"ו החבור כאשר מלאנו רבים בן (עיין מכלול בשמוש הוי"ו) ושעורו
 הילל

(יא) הניאבגעפֿאהרען אין דאָו שאַטטענרײך איזט דיין האַכמיטה ,

דאָו געברױזע דיײנער האַרפֿען ,
אונטער דיר װירד געבעטטעט געװירט
אונד דיײנע דעקקע איזט דיא מאַדע .

(יב) װיא ביזט דוא געשטירצט פֿאַם היממעל ,
דוא נאַכטפֿערקינדער אונד זאָהן דער מאַרגענראַטהע !
װיא ביזט דוא הינגעשאַטטערט צור ערדע ,
דוא װירפֿלער איבער נאַציאָנען !

(יג) אונד דוא שפּראַכסט אין דיײנעם הערצען :
היממעלאַן װערדע איך שטייגען ,
האָך איבער דיא שטערנע גאַטטעס
װערדע איך ערהעבען מײנען טהראָן ,
איך װערדע מיך ניעדערלאַססען אויף דעם געפֿייער .
טען בערג ,

אויף אונזיכטבאַרען פּונקטען .
(יד) איך װערדע שטייגען איבער דיא האַהען דער װאַלקען ,
אונד מיך גלייכשטעללען דעם האַכסטען ;
(טו) אַבער צור האַללע ביזט דוא הינאַב געפֿאַהרען ,
אין דיא װינקעל דער גרופֿט .

דיא

הילל וּבֶן שָׁמַר, והילל היא
מלה מרכבת מן הא (כמו
הא לנס זרע בראשי מ"ז
כ"ג) ומן ליל, כלומר
שיקרא לליל' ויבוא, והכונה
על הכוכב אשר לעת'כונה
יעלה לפני עלית השחר
(חזקוניטטערן) ואז יקרא
בשם, "זוליפער", ובאזה
מחדשי השנה לאתו לעת
ערב (חבענדטטערן) ואז
יקרא בשם, "העספערוס",
ואורו יותר לח ובהיר משא'
כוכב ימעל כנודע, ולזה
קראוהו הילל וּבֶן שָׁמַר,
כי לפעמים הוא הילל
ולפעמים הוא בן שחר.
ובן שחר אס שהוא
בהלטרופות התאר כמו בן
מיל או שהוא בהלטרופות
הקנין, כי אף שהכוכב הזה
הוא קודם בזמן מן עלות
השחר, הנה גם בספרי
הגלי היוני' (מיטהקאָגיע)
שמו את זוליפער לכן נשף

השחר (חזקוניטטערונג, חזקוניטטערונג), וידוע כי היונים שאנו את חכמתם ותורת
אליליהם מחכמי מצרים ומיתר העמים, וא"כ כבר יתכן שגם בארץ כנענים משנו בן בענין
הזה. נגדע, ענינו שזירה וכדומה, ונמו ואקס את מקלי את נעם ואגדע אותו (זכריה
י"א') שהיראחו שברתי אותו. חולש, תרגם הרב כדעת רש"י (עיין אס) שהוא מלאך ארמית
וענינו הפלת גורל על הנוים, כלומר שעתותיהם היו בידך ואתה גזרת עליהם ככל אשר תאוו
נפשך, וזוה כבר נשאר גם כזה האמר איכות האשל, כי ידוע שלפי דעת חזונים כוכבים,
הן היה ביד כוכבי מעל להרע לאומים ולשלחם. (יג) בהר מועד, חכמי עמנו פירשו הר
מועד בירכתי לפון על לון וירושלים, אך יותר נראה כדעת חכמי העמים כי הנביא ידבר כפי
אמונת מלך ככל אשר אליו ישים דברו, והיה לבני ככל כפי אמונתם הר מועד מקום
נועדו שם אליליהם, כמו שהיה לאנשי יון כנודע זאת מתורת אליליהם (מיטהקאָגיע), והנה
משנ נבוכדנצר כנבוכ לבו שכל באי עולם יעשו אותו לאמר מותו לאלוה ובין הכנבים ישמו
מושבו, כמו שעשו באמת להגבורים אשר מעולם אנשי אס כנודע, וזה שאמר ממעל לכוכבי אל (כלומר
שכוכבים שהם אלקים) גחטטטערטטערן), ואמר אל בל' יחיד כי על כל כוכב וכוכב ידבר וכמיהו רבים).
והלמ"ד של לכוכבי היא במקום ב"ת כמו כי בומר אמה לכן ישי (ש"א ב' ל') ורבים כמוהו, כמו שהביא
הרד"ק באכלול, או תהיה הלמ"ד כמשמעו ואמר שהוא יהיה אל עליון רוב שמים, אך פירוש הראשון
נואם לי יותר לפי שזוה נשאר היטיב ערך האדרגה (שטייגערונג) עם פסוק הנא, כאשר יבין המאכל.
ונואם שגם יותן לא באר הר מועד וירכתי לפון על הר ליון וירושלים, לפי שהעתיק הכתוב
כלורתו ואחז בעור זמן כסיפי לפנא, ואם היתה כוונתו על ליון וירושלים בודאי היה מפרש
דבריו כדרכו תמיד בענינים כאלה כנודע, וכמו שתרגם להלן (ל"ו כ"ד) ירכתי לננון, בית
מקדש הון. ירכתי צפון, הרב תרגם לפון כמשמעו והוא תאר, כלומר מקום נעלם, כי
הר אלהים הוה עין לא ראתה, וחכמי העמים אמרו לפי שגלילות הארץ לפאת לפון עוד לא
היו גלויים לאנשי מזרח לכן קראו לזה לפון (טעורר חזקוניטטערן) וחשבו שש קלוי הארץ
בכללה. (יד) אדמה, מננין החפעל ושעורו אדמה (רד"ק) ודגש הדלית יורה על חסרון
ת"ו הכנין כזו וישמע את הקול מדבר אליו (באדנר ז' פ"ט) שענינו מתדבר. (טו) אך
אל שאול, תחת ממעל לכוכבי אל שהיית מושב תרד שאול (רד"ק).

(טז) ישגיתו ויבטו דרך חורין
 וחרכין אבטו יר זלע"ז:
 יתנונו פורפוש יר
 זלע"ז: (יז) לא פתח ביתה
 לא פתח להם בית אסיריה
 להוליאם כל ימי חייהם
 לפי טרם ללכת לביתם כל
 חיבה של ריב למ"ד בתחלת
 הטיל לה ה"א בסופה:
 (יח) איש נביתו בקברו וכן
 ח"י נבית עלמי: (יט) כנולד
 נחעב. כיוצק אילן הנחעב
 זעזעי בעליו שחוסר ומשרש
 ומוליאו כדהשלכת מקברך.
 אמרו חכמים בשנעש' בהמ'
 ומה ז' שנים המליכו עם
 הארץ את אויל מרודך
 וכשחז' למלכותו נטלו וחבשו
 נבית האסורין עד יום
 מותו כשמת הוליאו אויל
 מרודך מני' הס' להמליכו
 ולא קבל עליו אמר אם
 ישו' למלכותו יהרגני אמרו
 לו מת ונקבר ולא האמין
 עד שהוליאוהו מקברו
 וגיררהו: לבוש הרונים
 מטעני חרב. בלבוש מלכותך
 כמו לבוש הרונים: מטועני
 חרב. מדוקרי רמחים.
 מדוקר בל' ערבי מוטען:
 יורדי אל אנני צור. אל
 עמקי צור מקום שאנני
 זוללי' שם ירדת: כפג
 מובס. ח"י מדשדש כמו
 נבוס קמינו (תהלים מ"ד)
 ועל הרי אנוסו (לקמן כ'
 כ"ה) מחבוסם בדמיד
 (יחזקאל ט"ו). הנדוש בטי'
 חולות: (כ) לא תחד אחס
 צקבורה. לא תשוה לשאר
 מלכים לנות בקברך: כי
 ארנך שחת. ברוב עבוד'
 ועמך הרגת ח' כמו שמפור'
 בדניאל ואמר להודא לכל
 חבימי בכל לנך שגאוך ונהגו

(טז) ראיך אליך ישגיתו אליך
 יחבוננו הזה האיש
 מרגיו הארץ
 מרעיש ממלכות:
 (יז) עם חבל כמדבר
 ועריו הרם
 אסיריו לא פתח ביתה:
 (יח) כל מלכי גוים כלם
 שכבו בכבוד איש בביתו:
 (יט) ואתה השלכת מקברך
 כנצר נחעב
 לבש הרגים מטעני חרב
 יורדי אר-אנני-צור
 כפג מובס:
 (כ) לא תחד אתם בקבורה
 כי ארצך שחת
 עמך הרגת
 לא יקרא לעולם
 זרע מרעים:
 (כא) הכינו לבניו מטבח
 בעון אבתם
 בל-יקמו וירשו ארץ
 ומלאו פני-חבל ערים:

וקמחי

כך בזיון להשליכך מקברך: לא יקרא לעולם זרע מרעים. ואף בניך ילקו בעוניך ולא יתקיימו אמריך
 ימים רבי' כי יתחברו עליהם שגאוך וישחיתם, ויאמרו זה לזה (כא) הכינו לבניו מטבח. לכל יקמו
 וירשו ארץ. ותמלא הארץ ש נאים ומליקים וכן תירגם יונתן בעלי דבנין כמו (שמואל א' כ"ח) ויהי ערך.
 ועוד יש לסחור ומלאו פני חבל ערים כלפי שאמרנו למעל' שם חבל כמדבר ועריו הרם קוזר ואמר יכלה
 זרעו וישזרו יושבי הערים למקומן ומלאו פני חבל עירות:

ושאר

(טו) דיא דיק אנועהו, בעטרפאטען דיק =
ווא זינגען נאך: איזט דאז דער מאן,
דער ערשיטטערער דער ערדע,
דער אויפריהרער דער קאניגרייכע?

(יו) דער דא מאכטע דיא וועלט צוה וויסטע,
אונד איהרע שטאדטע פֿערהעערטע,
זייגען געפאנגענען ניכט אפֿפֿנעטע דיא היימאטה?

(יא) אללע קאניגע דער פֿאלקער אינסגעזאממט
ליעגען אין עהרען יעדער אין זיינער היימאטה.

(יב) דוא אבער ווירכט געווארפען אויס דייעם גראכע,
ווא אין פֿערפֿולטער צווייג,
אין גענאסע הינגעריכטעטער, שווערדן דורכבאהרטער,
דיא הינאכוינקען צו דען שטייגען דעם אכגורנדס,
ווא אין צערטרעטענעם אאם.

(יג) דוא ווירסט ניכט פֿעראיינט מיט איהנען אין דער
גראכשטאטטע,
דען דיין לאנד האסט דוא צערריטטעט,
דיין פֿאלק האסט דוא ערשלאגען,
עס ווערדע ניכט גענאנטט אין עוויגקייט,
דאז געשלעכט דער פֿאזעוויכטער.

(כא) ריכטעט צו, פֿיר זיינע זאהנע אין בלוטגעריסט.
אב דער זינרע איהרער פֿאטער,
דאס ווא זיך ניכט ערהעבען, אונד דאן לאנד איינגעהמען,
אונד פֿיללען דען ערדבאלל, דיא פֿערוויסטער!

אונד

(טז) ישגיחי, השגחה הוא
דקות הראות, כלומר שהיו
לריוכין להתנוון כך היטיב
בעיני דק טרם הכיורך,
ונאשר הכירו אותך אז
קראו משתאים: היה הליז
וגו' (יז) לא פתח ביהוה,
כל המפרשים מניו עאנו
פתרו על בית הספר, והרב
החזיק בדעת חכמי העמים
שהענין לא שלח אותם
לחפשי אל ביתם, כי כן
נאמר מנבל ביתם על שני
ישראל: מאנו שלחם (ירמ'
ל' ל"ג). (יח) איש בביתו,
כמ"ג יונה: גנר בבית
עלמיה, והוא הקבר, וידוע
הוא כי מלכי מנרס ומלכי
סרח (עיין געזעניוס נמקי'
הזה) הכיבו להם יד במיטה'
וננו בניו' מסוחר' במקום
קברם שם, וע"ז אמר
בביתו כלמי' נביתו אשר
היכן לו לקבר, כענין
הממלאים נתיבם כסף
(איוב ג' ט"ו) לדעת קלח
מפרשים, וכבר נא: כי הלך
האד' אל בית עלמו (קהלת
י"ב ה'). (יט) מקברך,
לדעת מ"ל הוכיח אולי

מרוך את נכונדנלר מקברו (עיין רש"י), אבל יותר נכון לפרש המ"ס מקברך על הריסוק, כלומר
השלת הלאה מקברך אשר כרית לך, כי גם קבורה לא היתה לו, כאשר אמר לא תחד אחס בקבורה:
לביש הרוגים, המפרשים מניו עאנו פירושו כדעת רש"י (עיין בדבריו ועיין ערוך ערך טען), והחכם
געזעניוס מרגס, בעדעקט מיט ערטאןגענען "כמו לכש נשירי רמה (איוב ז' ה') כלומר שנסל שדוד בין
שאר ההרונים ואין איש שם על לב להובילו לקבר. והרב האחרגס כתב בהערה וז"ל: לכש, חבר
דנוק להרוגים, כמו שפירש הרד"ק וכסה חמם על לנוש (אלאכי ב' ט"ז) שהוא חזר לאשה
שהנעל דנוק בה כלבוש שהוא דנוק בו, ועיין געזעניוס נספר המלים שלו מלות לבוש, עכ"ל,
ומזה מבין מרגומו. יורדי אל אבני בור, בא הסאיכות תחזת הנפרד, כי הראוי יורדים אל
אבני בור, או יורדי אבני בור ורנים כמוהו (עיין מכלול), וכתב הרד"ק שאמר אבני בור
לפי שהיו בונים בקבר אבנים סניב הנקבר, וכן אמר החכם געזעניוס שבוין על קבר מסוחר
בבנין, אולם אין זה כפי הענין כאשר יבין המאכיל, ולכן יראה לי שהכוונה בהיפך ששליכוהו
אל אחת הבורות עם שאר ההרונים בשדה, ויכסו הכיר באבנים, ובענין שמלאנו אלל אבשלוס
ושליכו אותו ציער אל הפחת הגדול ויניבו עליו גל אבנים (ש"ב י"ח י"ז). (כ) לא תחד,
אמר הראב"ע: מגורת אסד בנפילת האל"ף, ולדעת ר' יהודה המדקדק חסר יו"ד מגורת
יחד, ע"כ. ואולי שראו חדה כמו ויחד יתרו מענין חדה, כי לדעתם חתענג נפש המת
מאד ביקר הקבורה. ארצך שחה, הים ארלך שחת אף כי ארנות אחרות (ראב"ע) וכן יהיה
ענין עמך הרגת (עיין רש"י). לא יקרא, כי אבד זכרם האה. (כא) חכינו, נלשנר וכל
ניחו (ראב"ע). בעון אבותם, אף שנלשנר בעלמו חטא חטא גדולה נוכח דניאל, הנה
גם בעין אבותיו נמק, ועוד כי נכונדנלר היה הסנה גם לפעם נלשנר כי הוא הקריב את
בית ה' והניא את בליו בהיכל אליל ככל, במפורש אס (פרשה א'). ערים, כמו שחגס יונתן
(עיין

(כב) ושאר שארי: ונין.
 בן מושל במלכות אביו:
 וכד. בן הנין. נין זה
 בלשאלר ונכד זו ושתי:
 (כג) קפד. הריכו"ן בלע"ז:
 ועטאטמיה. לשין כיבוד
 אשקוביר בלע"ז כמו שאמרו
 רבותינו לא הוי ידעי רבנן
 מאי וטאטאטי' עד דשמעי'
 בו': (כד) כאשר דמיתי.
 באשור בן היחס אתם
 נבוכדנצר ראית שנתקיימו
 דברי נביאי ישראל בסנחר'
 לשבור אשור בארלי. ובזאת
 חדע כי את אשר יעלתי
 עליך גם היא חקום:
 (כה) לשבור אשור וגו'.
 מוסב על כאשר דמיתי בן
 הית': אביסנו. אשר אמרתי
 לרוססו ולנוססו: (כו) על
 כל הגויים. על אשור בשעתו
 ועל בבל בשעת'. (כח) כשנ'
 שות המלך אחז. מלך
 חזקיהו בנו היה המשא
 הזה על פלשתיים:
 אל

ב א ו ר

(עין רש"י), והנה לדעת
 המעתיקים יהיה ומלאו
 יולא כלומר שהמה ימלאו
 כל התבל באויבי' כי ימרחרו
 ריב ויעוררו מדנים בין
 אומה לאומה, בין מלך
 ועמו או בין איש לאחיו
 מזרע המלוב' כדרך המלבי'
 בעלי זרוע אשר ירכו למשול
 מקלם הארץ ועד קלהו
 בנודע. אך לדעת הרב
 ומלאו עומד, שלא
 יסלאו מהם הערים האלה
 פני חבל, כי הפעל
 מלאו בקל, לפעמים
 עומד כמו מלאה הארץ
 חמס (בראשית ו"ג) ועיין
 שרשים לרד"ק, וערים הוא
 הוא ביחס הקריאה. ועוד
 פירשו המפרשים ערים
 במשמעו, ותהיה הוי"ו
 של ומלאו לנתינת טעם

(כב) קמתי עליהם
 נאם יהוה צבאות
 והכרתתי לבבך שם ושאר
 ונין ונכד נאם יהוה:
 (כג) ושמתיה למורש קפד
 ואגמי-מים
 וטאטאטיה במטאטא השמד
 נאם יהוה צבאות:
 (כד) גשבע יהוה צבאות לאמר
 אם-לא באשר דמותי בן היתה
 וכאשר יעצתי היא תקום:
 (כה) לשבר אשור בארצי
 ועל-הרי אבוסנו
 וסר מעליהם עלו
 וסבלו מער שכמו יסור:
 (כו) זאת העצה היעוצה על-כל-
 הארץ
 וזאת היד הנטויה
 על-כל-הגוים:
 (כז) כי-יהוה צבאות יעין
 ומי יפר
 וידו הנטויה
 ומי ישיבנה:
 (כח) בשנת-מות המלך אחז
 היה המשא הזה:

אל
 בעבור זאת כל יראו ארץ, למען ימלאו פני חבל ערים, כי
 אחרי

(נד) אונר איך מאַכע מיך אויף וויערער זיא ,
 שפר כַּט דער עוויגע צבאות —
 אונר פֿערטילגע פֿאַן כבל , רוף אונר רעסט ,
 זאָהן אונר ענקעל , שפּריכט דער עוויגע .
 (נו) איך מאַכע עם צום בעזיטן דער איגעל
 אונר דער וואַסערזימפּע
 אונר פֿענע עס הינוועג מיט דעם בעזען דער פֿערניכטונג ,
 שפּריכט דער עוויגע צבאות .

(נד) געשוואַרען האַט דער עוויגע צבאות אַלזאָ :
 איוט ניכט וויא איך עם זאָן אַלזאָ געשעהען ,
 אונר וואַס איך בעשלאָס , אויך שאָן בעוואַהרט ?
 (נה) צו צערשמעטערן אישור אין מיינעם לאַנדע ,
 אונר אויף מיינען בערגען איהן צו צערטרעטען ,
 דאַס עם ווייכע פֿאַן איהנען¹ זיין יאָך ,
 אונר זיינע לאַסט פֿאַן איהרער שולטער ענטווייכע ?
 (נו) זאָ איוט אויך דער ראַטהשלוס בעשלאָסען אַב אַללען
 לאַנדען ,

אונר דיאזעלבע האַנד אויסגעשטרעקט ,
 אַב אַללען פֿאַלקערן .
 (נז) דען דער עוויגע צבאות בעשלאָס ,
 ווער קאָן עם הינדערן ?
 זיינע האַנד איוטם דיא אויסגעשטרעקט ,
 ווער קאָן זיא אַכווענדען ?
 (נח) אים טאַדעסיאַהרע דעם קאַניגס אחו ,
 וואַרר קונר דיזעזע פֿערהאַנגניס :

פֿרייע

(י) פֿאָן ישראל .

אחרי שלא יראו הס הארץ
 יתיישב העולם , והראשון
 יותר נרא'. והנה ע"כ דברי
 המשל אשר ישאו על מלך
 בבל , ומעתה יבוא טוב דברי
 ה' . (כב) לבבל , למלך
 בבל . שם ושאר , שלא
 יזכר שמו עוד בין מלכי
 הארץ ולא ישראל שם שרית
 אשר עליו יקרא שמו , וגם
 את יולאי חליוו אכרית מן
 הארץ . (כג) וטאטאחיה ,
 כל המפרשים אחו בדעת
 סו"ל (עיון רש"י ובשרשים
 לד' קבער' פעלי המרבע'¹
 באות ט') . ופה העיר
 החכ' געזעניוס שהו' הפיעל
 מן ט י ט ע"ד בניני
 המרובעים שיו' על הסרת
 ואבדן הדבר כמו ו'ד' שגו
 (במדכ' ד' י"ג) (ענטשטען)
 וכדומה , וכן כאן הסרת
 הטיט והדומן . והוא ע"ד
 ובערתי אחרי בית ירבעם
 כאשר יבער הגלל עד תמו
 (מ"א י"ד י') . והנה נגד
 והכרתי לבבל שם ושאר
 שהענין שלא ישאר לו שם
 זכר מכל עמלו אשר עמל
 ומכל הגדולות אשר עשה ,
 אשר ושמתי למורש קבוד
 ואגמי מים , כי בעיר בבל
 החפאר מאד ודמה נכספו כי לזכר עולם תהיה לו העיר המפארה הזאת , כמו שאמר בדניאל (ד' כ"ז)
 הלא דא היא בבל רבתא די אנה בנייתה לבית מלכו נתקף חסני וליקר הדרי , ונגד בין ונכד אמר
 וטאטאחיה וגו' . (כד) נשבע , כתב הרד"ק נשלמה נבואת בבל , ופרשה הזאת אחריה על מלך
 אזור , ע"כ . וכן אמרו חכמי העמים שהפסוקים האלה עד פסוק כ"ו היא אך חלק מנבואה
 שלמה אשר נאכרה מאתנו (חיון פֿרזגזענט) . וי"מ שנעתקו הפסוקים האלה ממקומם ,
 כי היו ראויים לנוא בסוף פרשה י' , ובאמת כי נראה שם שהפסוק נאמלע הענין , אולם יען
 כי חובה עלינו אמתנו בני ישראל להשתדל נפי האפשר לישר ערך והמשך הפסוקים בסדר שהושמו
 לפנינו , לכן נחר הרב בדעת רש"י (אך שנטה קלת מדרבו כאשר יראה המעיין) ותהיה כוונת
 והמשך המאמרים עד פסוק כ"ח באופן הזה : אס לא כאשר דמיתי בן היתה , כלומר
 כי כאשר דמיתי ויעדתי לעשות למלך אזור בן עשיתי כאשר ראו עיניכם , ובאשר יעלתי
 היא חקום , כלומר נעשה עלתי , ונא עתיד במקום עבר כדרך בדברי הנביאים , ומפ
 היא העלה ? לשבור אשור בארלי וגו' , אס לא זאת העלה היעולה וגו' , ועל זאת
 נשע ה' , ואס ה' יען (כן) מי יפיר וגו' . וא"כ הפסוקים האלה המה חתימת נבואת בבל
 ופתיחה למשאת אשר יבוא אח"כ . (כה) בשנה מוח , אחרי שהקדים משא בבל מטעם
 שאמרתי בתחלת פרשה י"א ע"ס , ישא משלו על כל האומות הקרובות והרחוקות לא"י , וישמר
 גזה סדר נכון כאשר אמר , והתחיל בפלשתיים כי הם היו שכנים ליהודה יותר מכל העמים אשר
 יזכיר . ודע כי כפי מה שגרס בפ"י הראש"ע חתמיל פה פרשה ט"ו , וסלוקה הזאת נראה
 יותר , וכבר אמרתי לך פעם שיש בידינו לשנות סדר הפרשיות וכמו שעשה הרד"ק בנמה
 מקומות

(כט) אל חשמתי פלש' כולך. שהרימות ראש בימי אחז שהיה רשע גרס לו רשעו שנמש' בידכם כענין שנאמ' (דברי הימים ב' כ"ה) ופלשתי' פשטו בערי השפל' וגו': כי נשבר שנט מכך. כי נחלשה ונשפלה מלכות בית דוד שהיו למודי' להנו' נכס כמו שמלינו בדוד וכן עזי'הו מלך יהודה שהכה אחזם כענין שנאמ' (ד"ה ב"כ"ו) וילא וילמ' בפלשתי' ויפרון את מומת גת: כי משרש נחש. משרש אוחז נחש יכא לפע שהוא קשה מנחש ומי היה זה זה חזקיה שנט' בו (מלני' ב' י"ח) הוא הכה את פלשתיים ואת עזה ואת גבולה ממגדל וולרי' עד עיר מנכר: ופריו שרף מעופף. ת"י ויהי עובדהי בכון כחיוי: (ל) ורעו בכורי דלים. ורעו בימיו שרי ישראל שהן עכשו דלים מפניכס. בכורי לשון שרים כמו (חללים פ"ט) גם אני בכור אחנהו: (לא) כי מלפון עשן בא. פורענות קשה כעשן תנא עליהם מלפון עזה וגבולי' שהנה

(כט) אל-הַשְׁמַתִּי פְלֶשֶׁת כְּלֹךְ
 כִּי נִשְׁבַּר שֵׁבֶט מִכֶּךָ
 כִּי-מִשְׁרַשׁ נָחַשׁ יֵצֵא צִפֵּעַ
 ופְרִיז שָׂרָף מֵעוֹפֵף:
 (ל) ורְעוּ בְּכוֹרֵי דָלִים
 וְאֲבִיוֹנִים לִבְטַח יִרְבְּצוּ
 וְהַמַּתִּי בְרַעַב שְׂרֵשֶׁף
 וְשֹׂאֲרֵיהֶם יִהְיֶה:
 (לא) הַלִּילִי שֶׁעַר זַעֲקֵי-עִיר
 נִמּוֹג פְּלֶשֶׁת כְּלֹךְ
 כִּי מִצְפוֹן עֵשָׂן בָּא
 וְאֵין בּוֹדֵד בְּמוֹעֲדָיו:
 (לב) וּמֵה־יַעֲנֶה מִלְּאֲכֵי-גֹי
 כִּי יִהְיֶה יַסֵּד צִיּוֹן
 וְבָהּ יִהְיֶה עֲנִי עַמּוֹ:

משא

חזקי' היו נדרומה של ארץ ישראל במקצוע דרומי מערבי ומכא' ארץ ישראל לה מלפון וכן מלינו נספרי בהאזינו נקשו לנרוח כלפי דרום היו מסנירי' אוחז שנאמ' (עמ ס ב') על שלשה פסעי עזה לשדנו שעזה נדרום: ואין בודד נמועדיו. ח"י ולת דמאחר בזמנוהי ננדודי' שיעד לבא עליכ' ואין מאמ' פעמי' להיות בודד ובא בודד לבדו אלא כולם כאחד יבואו בחזק': (לב) וזה יענה מלאכי גי' ומה יגידו בימי חזקיהו מלאכי ישראל ההולכים לנשר בשורות כן יגידו-ה' יסד בליון והקים בה מלך הגון וחזק וה' עמו: ובה יתמו עניי עמו. אף מעשרת השנתיים נאים שם כמו שמפורש בד"ה (כ' ל') שלח חזקיהו מלאכים בכל גבול ישראל לשוב להקב"ה:

משא

ב א ו ר

מקומות. (כט) אל חשמתי, הנכון כמו שפירש רש"י שענינו אל חשמתי עוד פלשת על שנשבר בימי אחז שנט מכך כמה שנאמר (ד"ה ב' כ"ה י"ח) ופלשתיים פשטו בערי השפלה וגו'. שבט מכך, כלומר העול אשר הושם על לוארך בימי עזי'ה (שם ב"ו ר') וילא וילמס בפלשתיים וגו', ונראה שגם בימי יוחס שהי' ג"כ גבור שלחמה והנה את בני עמון (כמפורש שם פורש ב"ז) היו נכנעים תחת יד יהודה, ואך בימי אחז נאשו ראש ופשעו במלך יהודה, ויתורגס: פרייע דרך ניכט' ועהר אז. ז. ו". כי משרש נחש, משרש ישי ילא לפע, והנוונה על חזקיה שהכה בפלשתיים מכה גדולה ועלמה כמה שנאמר (מ"ב י"ח מ') הוא הכה את הפלשתיים עד עזה וגו', ויפה העיר החכם געועניחם שנכר דיסה את שנט דן לנחש ושפיכון (נראשית מ"ט י"ז)

י ש ע י ה יד

ב א ו ר ס א

(נט) פֿרייע דיק ניצט פלשח אינכגעזאכט , דאס צערבראָצען זיידער שטאַב דיינעס ציטטיגערס ; דען אויס דער ווארצעל דער שלאַנגע ענטשטיגט איין באַזיליסק , אונד אויס זיינער פֿרוכט איין פֿליגענדער דראַצע .

(ל) עם נאָהרען פֿירשטען אַרמע אונד דירפֿטיגע ווערדען אין זיכערהייט רוהען ; אונד איך טאָדטע דורך הונגער דיינע ווארצעל , דיין איבעררעכט ווירד הינגעווירגט .

(לא) היילע טהאָר ! יאָממע שטאַרט ! עם פֿעי צאָגט פלשח אינסגעזאממט , דען פֿאָן נאָרדען הער קאָממט רוך , אונד ניעמאָנד ציעהעט זיך צוריק אין זיינע וואָהנונגען .

(לב) אונד וואָס קינדען דיא פֿאַלקסגעזאָנדטען ? דאָס דער עוויגע געגרינדעט האָט ציון , אונד דאָרין פֿינדען שוטץ דיא ליידענדען זיינעס פֿאַלקעס .

י"ז) צענדור שמעון שהנה אח הפלשחים . ופריו , המ"ס של משרש מישך עלמו ואחר עמושעורו : מכריו ילא שרף מעופף . (ל) ורעו בכרי דלים , נתחננו כל המפרשים הן מכני עמו הן מזולתם לכאור ענין בכורי דלים בדרך נכון ינעם לאוזן שומעת , ולדעת הרב המתרגם יהיה ורעו פוגל יולא כמו לרעות את לאן (בראשית ל"ג י"ב) וביולא בזה , והפעול הוא הדלים ובכורי המה השרים כמו שפירש"י (עיין בדבריו) ונא הסאוך במקו' הופר' , כמוואדירי כל חפלי צם (תהלים ט"ו ג') ורנים כמוהו , כאשר הביא הרד"ק במכלול , והענין שעתה ירעו

השרים עלמם את עניי הלאן , וידריכום אל האושר וההללמה שהיה להם בימי קדם , ולא כאשר היטה עד הנה , שעם אחר משלו בהם , ולא היה ביד המלך ושריו להטיב לעמו . והמחי , יען שאמית ברעב שרף לכן האביונים ישכנו לנטח כי לא ייראו עוד מגדודי פלשתיים אשר ישטעו בארץ . שרשך , האבות . ושאריתך הם הבנים , אולם הראב"ע נראה שהיה לפניו הנרסא ואחריתך שכן אמר ואחריתך הם הבנים , וכן ולא לאחריתו (דניאל י"א ד') . (לא) הלילי שער , הרד"ק פירש בתרגם יונתן שהכוונה הלילי על שער , העדה מיליל על שעה , נמוג פלשח , עם פלשת לפיכך נמוג לאון זכר . ויש שפתרו בחסרון בי"ח : הלילי בשער וזין לורך לכל אלה , כי כן הוא דבר המליצה , ושער הוא שם משותף . מצאון , רש"י ורד"ק פירשו על חזקיהו כי פלשתיים היא דרומית לא"י , וזה באמת נכון כפי המשך הפסוקים , והראב"ע כתב וז"ל : הוא מלך אשור . והנכון שהוא בנו כדנכר , והעד כי ה' יסד ליון עב"ל , ונראה שפול טעות בדבריו וז"ל והנכון שהוא סתורב שאם לא כן הלא יניא ראה לסתור כאשר יבין המשכיל . וגם החכם געועניוס פתר זאת על אשור לפי שכל מקום שזכר בנביאים רעה שבה מלפון , הכוונה חמיד על אשור או בבל , ודחק את עממו לפרש כל הפרשה על מלכת פלשתיים ע"י אשור בדרך רחוק עיין בדבריו , אולם כבר אמרנו לך כי בדמיוני הנביאה יחברנו לפעמים בזה יעודים לזמנים רחוקים , וא"כ גם כאן נאמר שהם שני יעודים מתחלה דבר ממנת פלשתיים ע"י חזקיהו (וזה היה כפי הנראה מהכתוב ס"ב פרשה י"ח בחמלת ממלכת חזקיהו) ועתה סיפר עד מה אשור חשנם . עשן , לדעת המפרשים הכוונה על הפרעניות שנמשל לעשן , ומהם אמרו שהוא משל על חיל"מלחמה אשר יעלו אבק ברגליהם בעמודי עשן . ואין בודד , כבר אמר הראב"ע שהוא מגזרת צדד , אך שהוא פירש בדרך רחוק (עיין בדבריו) , ודעת הרב המתרגם שלא ימנע אחד מלכת עם החיל היוצאים למלחמה . במועדיו , ענינו אשיפת אוב"ח חיל , כי שרשו יעד . (לב) ומה יענה , אחר שהזכיר מלכת פלשתיים , יחוס נספור הללכת ישראל וקרן ישעו , ואמר אולם מה יענה מלכתי גוי אשר שלחו מלכתי ארץ לשחר את פני חזקיהו , כמו שרי בבל המשלמים אליו לדרוש המוכת (דהי"ב ל"ב ל"א) , ואין ספק שגם יחר העמים שלחו אליו לזרים כאשר שמעו הנוראות אשר עשה ה' לישראל בהכותו כל חיל אשור באיש אחד ושבר את מקל חובלים אשר הכה גם אותם , הנה המלאכים האלה יענו לשולמיהם דבר לאשר : כי ה' יסד ליון , וכו' יסרו אותם שהיו מקודם עניי עמו .